

صاحب امتیاز و مدیر مسئول

پیل - ۱ صبی - ۲۸

نسخه سی ۱۰ فروشدر

ضیا کوله آلب

آبونه شرائطی

سه لکی: ۰۰۰
آلتی آلتی: ۲۰۰
فروشدر

کوچک مجموعه

اداره خانه سی

دیاربکر

حکومت دائره سنده

ولایت مطبعه سی

تلفرافله: دیاربکر

کوچک مجموعه

۱۳۴۰
۱۹۲۲-۳۳۸

هفته ده بر چیقار علمی، ادبی، سیاسی، اقتصادی مجموعه در

۶ جمادی الاون سنه ۳۴۱ بازار ابرتی ۲۰ کانون اول سنه ۳۳۸

مصاحبه:

ملت نه در؟

ظن ایتمه لیدر . اوراده، ارایلردن باشقه،
بر چوق تورکار و کوردلرده واردو .
بونک کی عربستانده بو تون نفوسک
عرب اولدیفنی ظن ایتمک خطارد . کرک
سوریه ده ، کرک عراقده بر چوق تورکار

ملنک نه اولدیفنی آکلامق ایچین ،
اول امرده نه اولدیفنی تدقیق ایتمک لازمدر .
(۱) ملت ، ولا ، جغرافی بر زمره
دکدر . مثلاً ایران دبدبکمز زمان ،
بوملکتک بالکنز ارازملتی عتوی اولدیفنی

وارد . آنادولوده برچوق كورد عشرتلى
و توپلى بولوندىنى كى ، انترى كورد
اولان محله ده . هموما نورك ولوان شهرلردن
باشقه برچوق نورك وپلى ده وارد . او حالده ،
هېچ بيمه منسوب اولدىنى اولكه بيمه
مايتى تعين ايدمن .

(۲) ملت ، ثانياً عرق و قوميت
دينامده دكلدر . جمعيتلر ، قبل التاريخ
زمانلرده بيله عرقاً صاف و قوميتاً خالص
دكلدیلر . محارب لده اسير آله ، تمثيل
و تمثيل ، مهاجرتلر ، قز آلوب و یرملر
دائماً ملتلى بى برينه قاربشديره شد .
قبل التاريخ زمانلرده ، بيله ، صاف بر عرق
موجود بولونمازسه ، تاريخى دورلرده كى
قوى هرج و مرجلردن سوگرا ، آرتق
صاف بر قوميت آراق حث اولمازى ؟
اساساً ، اجتماعى خصائلر عضوى وراثتله
انتقال ايتدىكى ، بالخر تربيه ايله انتقال
ابتدىكى ايچين ، عسقلرلى سجه نقطه
نظرندن هېچ بر رولى ده بوقدر .

(۳) ملت ، ثانياً بر امپراطورلىق
داخلنده مشترك بر سياستى حبات باشايلنلك
مجموعى ده دكلدر . مثلاً - كى عثمانى امپراطورلنلك
مهم نيمه عثمانى مانى نامى ورمك حط
ايدى . چونكه ، بو خايطة لك ايچنده متعدد
مانلر واردى .

(۴) ملت ، رايماً بر آدامك كندىنى
كيفه و منفعتنه تبعاً منسوب عد ابتدىكى
مهرمانى بر جمعته دكلدر . فى الحقيقه ،
فرد ظاهراً كندىنى شو يا خود بولمته
منسوب تاقى ايتكمده . مر ظن ايدر حال بوكه
فردده بويله بر حريت بوقدر . چونكه
السانده كى روح ، دويغولرله فكرلردن
مر كيدر . بى روحيا بيلره كورم ، حى
حياتى اصلدر . فكرى حياتى او كا آشيلا نمشدر .
بناه عليه ، روحى ك نورمال بر حالده بولونه بيلمه
ايچين ، فكرلر منلك حساسلر منزه اويغون
اولمه لازمدر . فكرلى حساسينه توافق
و استناد ايتدين بر آدام روحاً خستندر .
بويله بر افسان حياتده مسعود اولماز .
مثلاً ، حساً ديتدار اولان بر كننج ، فكرآ
كندىنى ديلمز تاقى ايدرسه ، روحاً
موازى به مالك اوله بيليرى ؟ بونك كى بزرده
حساسله معين بر ملتله منسوب . بوگون
دويغولر من او ملتله مشتركر . ديككه
مهرردك مايتى ، اونك كيفه ، اراده نه
تابع بر مى دكلدر . چونكه ، مايت ده
خارجى بر شائيددر . افسان مايتى نخرى
و تحقيق ايله كشف ايدم بيلير ، فقط ، بر
فرنييه كيرر كى ، صرف اداره بيله شو
يا خود بولمته انتساب ايدمن .

آنانقدر ، بوعنک اولادینی ایچین ، اسی
 جمییت ایچنده قالمه مجبورز . بوقاریدهکی
 بیاتندن آکلاشیلورکه ملت نهجرفانی ،
 نهعرقی ، نهسیاهی ، نهده ارادی برزمه
 دکدر . ملت ، اساناً مشترک اولان ، یعنی
 عینی تربیهی آلمش فردلردن مرکب بولونان
 حرشی برزمه در . برآدام قانجه مشترک
 بولوندینی انسانلردن زیاده ، تربیهجه
 ومادرزاد اسانجه مشترک بولوندینی انسانلره
 برابر یاشامق ایستر . چونکه انسانی شخصیتن
 بدتمزده دکل ، روحزده در . مادی
 مزیتلرمز عرقزدن کلورسه ، معنوی
 مزیتلرمزه ، تربیهنی آلدیمز جمیتدن
 کلور (بوبوا اسکندر) دیوردی که نیم
 حقیقی یابام (فیلیپ) دکل ، (آریستوتل)
 در ، چونکه ، رنجیبی مادیتک ، اپکنجیبی
 معزیتک تولدینه سبب اولمشد . انسان
 ایچین ، معنویت مادیتدن مقدمدر . بواختیارله
 ملایته شجره آرانماز . یانکز تربیه آرائیر .
 برفرد هانکی جمیتک تربیهنی آلمشه ،
 اونک مفکورهنه چالشمیلیر . چونکه ،
 بوجالشمقدن بویوک روجد وسادات
 دویار . انسان ، تربیهسیله بویودیکی برجمیتک
 مفکورهنی ایچین قولایچه حیاتی فداایلمیلیر ،
 فقط ، ذهناً کندیننی مئسوب عداستدینی باشه ،
 برجمیت ایچین فداایده من . انسان تربیهجه

ارحالدنه ، ملت نهدر ؟ جغرافی .
 عرق ، سیاه ، ارادی قوتلره تخوق ونحکم
 ایدن باشقنهکی بر رابطه من وارددر ؟ اجتماعات
 عالمی کوستریوردکه ، بورابطه ، تربیهده ،
 حرته ، یعنی دویغولرده اشتراکدر .
 انسان ، اک صمیمی ، اک درونی دویغولرینی
 (ایلک تربیه) زمانده آلیر . دهاا بشیکده
 ایکن ایشیتدیکي نینیلرله آنادیلنک تأثیری
 آلمده قالیر . بوندن دولاییدرکه اک چوق
 سودیکمز لسان آنادیلمازدر . روحزه
 وجد ویرز بوتون دینی ، اخلاقی ، بدیی
 دویغولرمزی بولسان واسطهسیله آلممز .
 دانا ، روحزک اجتماعی قسمی بودینی ،
 اخلاقی ، بدیی دویغولردن عبارت دکلیدر ؟
 بونلری چوجوقافهزده هانکی جمیتدن
 آلمشماق ، دانا اوجمیت ایچنده یاشامق
 ایسترز . باشقه ، برجمیتک ایچنده یاشامق
 ایچین زه اک بویوک منفعتلر تأمین ایدیلسمده
 اورایه ایتک ایستهمیز . چونکه ، ذوقز ،
 وجدانمز ، اشتیاقارمز هب تربیهنی آلدیمز
 جمیتله مشترکدر . بز آنجق اونک ایچنده
 یاشامقلمسعود اولایلمیز . اوندن آریاوبده
 باشقه برجمیتله انساب ایدیلسمز ایچین
 یانکز ریشترط وارددر : بوشترط ، چوجوقافه آلمش
 اولدیمز تربیهنی روحزدن چیقاروب

مشتك بولونمادىنى برجهيت ايچىندە باشا-
بدىخت اولور . سوك زماندىكى بىرجه رضى
زە كو-تردىكى مەكۇرە شائيتىن دوغۇشسە
مىجىزەلر كو-ترمىكە قالدردى . فقط ،
شائيتىن دوغۇيان بىر مەكۇرە دە . ساحى
ايچىن سوك دىجە دە مەكۇرە . چونكە ،
بو حال دائىما فكرلەرە حىسلىك روح ايچىندە
چارىشە مەنى موجب اولور . بويىلەر حال
انسانى اتخارە ، تورمە ، تىجىنە قانار سوق
ايدە يايىر . حال بو كە شائيتىن دوغۇل
بىر مەكۇرە ، خستە روحلەر شفا . بوزوق
سېكرلەر متانت ويرىر . مثلاً ، مىقاتور ك
اولمادىنى خالده ، تىببە وحرث قىطاعى نظر تىن
تەمبىلە تور ك روحنە مال ك وسەداتار مەن كى
قلاكتلەر مەدە اور تاق برچوق دىداشار مەن
واردىر . حقى بو تىلردىن برقىمى مىللى مچاھدەلر مەدە
پىشواق ايدەك فعللاً بو بوك فداكارا قىر
كو-تر مشاردردى . آلدقارى تىببە دولابىسىلە
بو تىلر تور ك جىيىنىن باشقە ھىچ بر مات
ايچىندە ياشا مازلر و تور ك مەكۇرە سەندىن
باشقە ھىچ بر مەكۇرە ايچىن چالېشە مازلر .
بو تىلر تور ك كلك خار جەندە ساقى مەلىكە
عالمى مەھىتى پەلەمەكەن ايلرى كاپر . شە مثلاً ،
ديار بىكر شەرىفە او طرزان اھالى تاسلوجوقلر ،
بىلار غوغۇلرى و آرتق اوغۇلرى زماندىن

برى تور كدر . سو كرادن خوارىم
تور كارى ، آق تو بونا و قارا تو بونا
تور كلىرى دىكازك بو تور كلى آرتىر مشدر .
تارىخى مەلومات ، سېكر جەشاعر لىك دىوانلار
وجاملەرە سورلردىكى كىتابلر اولماسدە ،
شەرك لسانى ، اخلاق و عادىتى كو-ترى وركە
ديار بىكر لىلر تور كدر ، بورادەكى حرث .
اك زىكەن تور ك حرثىدز . خلقىيەد اثر
طوبىلا دىغىز ماصاللر ، شىرقىلر ، ضرب
مئللر الخ بو كاشاھدر . ديار بىكر ك قەدىم
سكەنىسى تور ك اولدى بى كى ، بر قاج بطن
اول فلان عشىرتىن باخود فسادىن كازك
بورادەكى تور ك حرثە كورە تىببە آلمش
و آنا دىلى اولار ق ايلك چوجوقا غندە تور ك
لسانلە فونوشمە باعلامش اولان مەوم
فردلردە تور كدر .

كور و ديار بىكر مەلىك تىمىنى ، كىفە تابع
بىر مەلىكە دىكەل عالما مىللى لازم كان بىر مەلىكە دىر .
بىن كىچىك كەدە تىجىلى ايچىن ايلك دىفە
استانبولە نىد بىكم زمان ، بو عالمى تىحقىقەتە
باشلاقى مېجورىقەدە قالدىم . چونكە ، اورادە
اسكيدىن قالش فنا براعتيادە تىببە ، بو تون
قاراد كىز اھالىسە لاز ، بو تون سورىلەر
و مىراقىلەرە سىب ، بو تون روم ايانى خلقنە آرنالود
رەدىكلىرى كى . نىكە و لايت شىرقە اھالىسىندىن

بولونلارده كوردەلىقنى اضافة ايتدكارنى كوردوم .
 اوزمانه قدر كندى حساً تورك سانوردوم .
 فقط بوظم عالمى برحقىقه . ستنددكلى .
 حقيقى بوله يلك ايجين . برلرفدن
 توركللى . ديك جهمندن كوردلىكى ندقيقه
 باشلادم . اول امرده لساندن باشلادم .
 ديار بكر شهرنده . آنا لسان توركله اواقله
 برابر . هر فرد براز كوردجهده بيلير .
 لسانده كي بوايكلايك ايكي صورتدن بريله ايتضاح
 ايديله بيليردى : ياديار بكر كوردجه مى ز
 كورد توركله سیدی . يا خود ديار بكر كوردجه مى
 برتورك كوردجه سیدی . لسانى ند قيقلم
 كوستردى كه ديار بكر كوردجه مى بغداددن
 تا آدانه . باكو . تبريزه قدار امداد ايدن
 طبعي برساندن . يعنى آق قو بونا و قارا قو بونا
 توركلر . مخصوص بولونان آذرى ايجمه سندن
 هبارندره بولسانده ايج برصغلك يوندور .
 نه اعلیه . كوردلرك تحريف ايتدىكى برتوركجه
 دكلدر . [ديار بكر لسانك آذرى توركله مى
 اولمى . شهرلرك عثمانلى حكومتك
 تاثيريله توركله قونوشدى ادا . فده
 اسانندن چورتور . چونكه اويله اولمىدى .
 بو شهرلرده قونوشولان لسانك عثمانلى
 لهجه مى اولمى . لازم كايردى .]
 ديار بكر لرك محدود كلردن مركب

اولارق سويله دكلرى كوردجه به كلنجه .
 بولسانك كولرده قونوشولار فصيح كوردجه دن
 فرقلى اولدىنى كوردوم . كوردجه فارسىك
 اقرباسى اولدىنى حالده . نحو اعتباريله ايج اوکا
 بكره من چونكه . فارسىده بولونمادىنى
 حالده . كوردجهده هم (نذير) و (تائيت) .
 همده صريحده ولانجهده اولدىنى كي
 (اعراب) واردر . ديك كه كوردجه .
 تورك لسانه نسبتله داها مركب . داها
 قاريشقچى . توركلك . كندى لسانلرده
 تذكر . تائيت . اعراب كي احواله مصادف
 اولمادق لردن . كوردجهك و كي خصوصه تارينه
 نفوذ ايدمه ملى اقتضا ايدردى . فى الحقيقه .
 واقعه لر بوسورقه جريان ايتمش . ديار بكر ليلره
 كوردجهك تذكر . تائيت . اعراب قاعده لر
 تماميله حذف ايدوب . كورد تكميلى تورك
 صرفه اولدوره رقى صفى بر كوردجه ايجاد
 ايتمش . بول كوردجه به . (تورك كوردجه مى)
 نامى ورمك غایت دوعرو اولور . اسانيات
 نقطه نظرندن غایت مهم اولان بواقعه .
 ديار بكر ليلرك تورك اولدغه نك و بوبك بر
 دايلدور . بولدن باشقه . ديار بكر ليلر بولسانى
 يالكر كوردلرك قونوشماقلى زمان قوللانيرلر .
 كندى آرالرده يالكر توركله قونوشورلر .
 ديار بكر ليلرك كوييلدكلرى بودوزمه كوردجهك

يا لکز ترييه به اسناد ايديکي ده اجماهي نديقه لرمه
آ کلام شده . ظن ايدرم که بوتوريلرمه
يا لکز کندم ايچين دکل ، بوتون ولايات شرقيه
وجنوبيه شهريليري وشيمدي به قادار تورک
قالان آوبولوري ايچين . صوک درجده مهم
برستهي حل ايتمشي اولدم .

ضياکوله آلب

تورک دولتيک تکاملي

۲۳

تارخانلق

اسکي تورک حقوقند . جزالر معين
اولديني کي . بويوک خدمتاره . مقابل
ويريله جک مکافاترده مصرحدي . (تاريخ
علم حقوق) دهکي شو عبارده مدعاهي
مؤيددر :

• قانون مکافاترده تعيين ايتمشدر .
ازجمله برحاربه ده رئيسک حياتي تخلص
ايدن عسکر اساکه ومردراو ورکودن معافيته
ناقل اولور . بوزقيرده برحريق اطفايدين .
برآدي سوزدن ويا آتشدن قورتاران .
برکولهي . برحيواني . بروروي تخلص
ايدن کيسه طهورز راس حيوانه قدر مکافات
اخذاپار . خسته-ني فلهاپاپ ايدن طبيب

کلرینه کانبجه . بونلرده ظليت محدوددر .
بو-بيله . بوشلقلري تورنجيه کلرله
دولدورورلر . ذاتاً . برچوغنک بيلديکي
توردجه کلر (کل ، کيت ۱) کي برقاچ
تعبيره منحصردر .

دياربکرليرک تورک اولديني اثبات ايدن
دلبردن . برينده مذهب ساحه-نده بولدم .
دياربکرک حقيقي اهاليبي مهم تورکاري کي
حنفيدرار . توردر ايسه عموميتله شافيدرلر .
بوابي علامت بزه بالکز دياربکر خلقي
مخصوص کلدر . شرق وجنوب ولايتلر مزده کي
بوتون شهرلرک اهاليبي . کوردجهي
دياربکرلير آبي تحريف ايدم-رک . ويلر
وحنق اولقي علامتيله شافي کوردلردن
آرييلرلر . بونلردن باشقه . البسه . يک .
ساتموييله کي حره وادتلره تعلق ايدن
خصوصلرده آواده درين فرقلر واردر .
بوعلامتلر بکا دياربکرليرک تورک اولديني
کوتردبي کي . بابامک ايکي دده-سنگ
برقاچ بطن اول جرميکنز يعني بر تورک
معيطندن کلداريه نظر آه-مقاد تورک
نسندن اولديني آکلام . معافيه ده-لرمک
بر کورد ياغود عرب معيطندن کلديکي
آکلام-يديم . بته تورک اولدينه حکم
ويره-کده زودد اجمه-جکيم . چونکه . ملتک